

New Haven thành phố êm đềm ngày xưa tôi từng ở trên bệch đờu đờnh cở trên đờt Mĩ

Từ Montréal lái xe về hướng New York trên con đờng 385 miles suốt một ngày, đến chiều thì tới New Haven, nơi đây cuối Tháng Ba, năm 1979, gia đình tôi tới đờnh cở trên đờt Mĩ. Đi làm lao đờng ở đó đờc 3 tháng chúng tôi đến về Cali nhõng hai cháu gỏi tôi bõng cở u ở lỏi với ngõ ở bở ở là Eugène Trãnh cũng là em hỏ cở a tôi.

Ngõ n tháp trờng Đệ Nhất Yale ở New Haven

Nhân chuyến đi Canada thăm em trai ở Toronto cùng hai đờa cháu khác về t biên về chúng tôi năm xưa nay ở Montréal, tôi có hỏn về hai cháu ở New Haven sang hỏi ngỏ Canada. Hôm nay theo hai cháu về thăm lỏi New Haven thành phố êm đềm ngày xưa tôi từng ở trên bệch đờu đờnh cở trên đờt Mĩ.

Tới New Haven khoảng 6 giờ chiều nhõng trỏi đã tời, rỏt may trỏi tuy khá lỏi nhõng chỏa có tuyết tởi, chúng tôi đi về phía Đông Bỏc New Haven đờ đến nhà hai cháu tôi ở thành phố rỏt nhỏ tên North Branford nằm bên cỏnh hồ Gaillard. Hai cháu này thỏng em có gia đình, về là

dòng c sĩ ng i Vi t, còn th ng anh cũng trên 40 ch a c i v m c dù có b n gái g n 10 năm nay. Hai anh em đ c ch tôi g i theo trong chuy n v t bi n lúc chúng m i m y tu i, sang đây không có cha m bên c nh nên chúng r t th ng yêu kh ng khít v i nhau, m c dù th ng em có gia đình nh ng chúng v n chung, không xa nhau đ c. Hai cháu đã v thăm cha m vài l n và anh ch tôi mùa Hè năm 2008 v a r i sang du l ch thăm tôi ở Cali, tôi mua vé máy bay đ anh ch đi New Haven thăm các con h t hai tu n.

Nh m đ p L Đ c L p (4 July) b n pháo bông trên h Gaillard g n nhà, anh ch tôi xem r t thích và k ni m không quên trong chuy n đi M là thành ph không ng Las Vegas đèn sáng su t đêm cũng nh m i sáng u ng cà phê trong th ng xá Ph c L c Th .

Nhà vùng cháu tôi r t th a v ng nhà c a cũng nh m i xây, m i nhà r t r ng kho ng 5,000 sq. ft., sân chung quanh tr ng c t sân nhà này thông v i sân nhà bên c nh không có hàng rào. Mùa Hè m i tu n c t c hai l n, ng i trên chi c xe nh máy cày, ch y t i ch y lui m t g n c ti ng đ ng h m i xong. Cháu dẫu tôi b n đi làm không đi Canada trong chuy n v a qua, cháu h i v t biên sang m i 2 tu i nên ti ng Vi t không rành, l i là ng i Hu nên nói ti ng Vi t l i càng khó hi u! Có lúc ph i dùng ti ng Anh m i hi u đ c.

Cháu n u c m ăn v i canh chua, cá kho, m y tu n nay toàn chuyên tr đ M, đ Tây nên ăn r t ngon. Tôi h i New Haven có ch Vi t Nam không? Cháu dẫu nói có ch Tàu nh ng c a hàng r t nh , th ng ph i lên Hartford th đô c a ti u bang Connecticut cách đây 40 miles m i có ch Vi t l n h n cũng nh các ti m ph , nhà hàng c m t m, đ ch v di trú, b o lãnh, bán vé máy bay v.v... Còn không thôi xu ng Chinatown New York cách New Haven 73 miles, trong Ph Tàu có đ h t các c a hàng c a ng i Vi t. Đ ng xu ng New York tuy không m y xa nh ng s nh t là n n k t xe New York, đèn xanh thì xe k t không nhúc nhích, ch ch y đ c khi đèn h t vàng sang đ !

Chuy n vẫn trong ch c lát chúng tôi đ ng xa quá m t nên đi ng s m. Đêm xa nhà, l gi ng l chi u nên khó ng hay t i cà phê quá nhi u su t chuy n đi, nhìn ra c a s phía sân sau nhà là m t khu r ng thông t i đen không m t ánh đèn, n a khuya m t hai gi sáng vài ti ng chó sói tru lên t ng h i nghe rùng mình n l nh!

Khu Downtown New Haven

Tòa nhà thu c phân khoa Lu t Đ i H c Yale

Sáng ra hai cháu ch tôi xu ng thăm New Haven b ng xa 95 đi v h ng Tây 10 miles. Khu downtown có tâm đ m là công viên c xanh New Haven Green v n nh ngày x a 30 năm v tr c. Xung quanh công viên là nh ng ki n trúc x a cũ ng i ta không mu n thay đ i, phía B c đ ng Elm St. có tòa nhà đá tr ng ki u La Mã v i hàng c t bên ngoài hình nh đó là c quan lo v tr c p nhà (Housing Session), k đ n là th vi n New Haven và m t s c s c a tr ng Yale.

Phía Tây công viên Green là đ ng College St. nh ng tòa nhà c ki u Anh b ng g ch đ c a Đ i H c Yale nh Famam Hall, Welch Hall và Bingham Hall. Phía Nam là Chapel St. th ng xá có u v i các c a hàng y ph c, n trang và các nhà hàng, n i đây ngày x a cu i tu n chúng tôi th ng vào ng m qua t kính đ mà ao c. Trong th ng xá ngày tr c có quán Mc Donald's cu i tu n hay đ n v con t i ăn cái hamburger giá 50 cents, bây gi không th y n a.

Khu ph  th  ng m i phía Nam tr  ng Yale

Phía Đ ng l     ng Church St. c  t a nh  c  l  nh  ng c  quan liên bang nh  S  Thu  IRS, S  C nh S t ti u bang US Marshal v  T a Th  Ch nh New Haven City Hall nhi u t  ng g ch    r t c  k nh. Giữa c ng vi n Green c     ng Temple St. xuyên ngang v i 3 nh  th  Trinity Church x y trên s n c  cách xa nhau. Phía Tây Bắc c ng vi n Green to n l  gi  ng    ng thu c tr  ng Yale x y b ng       c a c c ph n khoa chi m r t nhi u vuông (block)    ng. C  th  n i Đ i H c Yale      ng g n h t khu trung tâm New Haven.

  Đ i H c Yale   trung tâm thành phố

Đ i H c Yale l  linh h n c a New Haven, New Haven    c người ta biết   n c ng l  nh  tr  ng Yale ch  th c ra thành phố New Haven r t nh , nhi u người da   n, Peurto Rican v  không c  k  ngh  g i quan trọng. Nh  ng ngành kh ch s n, nh  h ng, th  ng m i,   ch v    u liên quan v  ph c v  cho tr  ng Đ i H c Yale. Yale University l  tr  ng t  nh n thành l p vào n m 1701   Thu c Đ a Connecticut (th i       quốc Anh cai tr ) l  tr  ng cao học c  x a   ng th  3   Hoa K . Yale      o nhi u c u sinh viên n i tiếng k  c  5 v  t ng th ng Hoa K , 19 Th m Ph n T a  n T i Cao (U.S. Supreme Court) v  m t s  l nh   o quốc gia c c nh c kh c.

ặ Ngặ n hặ i đặ ng trặ i bặ bặ n gặ n New Haven

Ngày mặ i thành lập vặ i tên Collegiate School do mặ t nhóm quan lặ i ngặ i Anh ặ vào thặ kặ 17 nhặ m huặ n luyặ n đào tặ o nhặ ng việ n chặ c hành chánh đặ cai trặ các thuặ c đặ a Anh trặ vùng đặ t Bặ c Mặ . Đặ n năm 1718 đặ i tên thành Yale College đặ vinh danh ông Elihu Yale ngặ i Boston chặ tặ ch công ty xuặ t nhặ p cặ ng British East India Company đặ ng thặ i là thặ ng đặ c mặ t vùng thuặ c đặ a bên ặ n Đặ . Ông này đã tặ ng trặ ng 9 kiặ n hàng hóa quý trặ giá 560 bặ ng Anh thặ i đó, ông cũng cho trặ ng 417 quyặ n sách và bặ c chân dung Hoàng Đặ Anh George I. Ban quặ n trặ trặ ng dùng tên ông đặ t tên cho trặ ng hy vặ ng ông sặ tặ ng trặ ng thêm nhiệ u tài sặ n lặ n nặ a nhặ ng ông đã đi vặ ặ n Đặ và là chuyệ n cuặ i cùng không bao giặ trặ lặ i Mặ nặ a!

Trặ ng Yale ngày càng bành trặ ng phát triệ n thêm: thành lập Y khoa năm 1810, Thặ n Hợ c (Divinity) 1822, Luặ t khoa 1843, các phân khoa nghặ thuặ t và các ngành khoa hợ c 1847. Sau đó tên trặ ng là Yale College đặ i thành Yale University vào năm 1887 và mặ thêm các phân khoa nhặ Âm Nhợ c 1894, Lâm Hợ c và Môi Trặ ng 1901, Y Tặ Công Cặ ng 1915, Y Tá Đặ u Đặ ng 1923, Kặ ch Nghặ 1955, đào tặ o Y Sĩ (Physician Assistant) 1973 và Quặ n Lý (Yale School of Management) 1976. Vặ n đặ u tặ vào trặ ng là 16.3 tặ đặ ng USD đặ ng thặ nhì trong các cặ sặ giáo dặ c, trặ ng làm chặ hặ n 24 thặ việ n chặ a đặ ng đặ n 12.5 tặ u quyặ n sách là mặ t trong nhặ ng thặ việ n lặ n nhặ t thặ giặ i. Trặ ng Yale và trặ ng Harvard thặ ng xuyên cặ nh tranh nhau vặ hợ c vặ n, thặ thao và nhặ ng hoặ t đặ ng văn hóa, nghặ thuặ t, khoa hợ c suặ t trong quá trình lặ ch sặ hai trặ ng. Trong khuôn việ n trặ ng Yale có 12 phân khoa có chặ đặ sinh việ n nặ i trú có nghĩa là cặ ng ặ n uặ ng luôn trong khuôn việ n trặ ng.

Trặ ng Yale đào tặ o nhiệ u chính trặ gia cũng nhặ nhặ ng nhậ n vặ t nặ i tiệ ng trong các bặ môn luặ t, y khoa, khoa hợ c và nghặ thuặ t trong sặ đó có 5 tặ ng thặ ng Hoa Kặ là William Howard

Taft, Gerald Ford, George H.W. Bush, Bill Clinton và George W. Bush, các Th m Phán T i Cao hi n nay nh bà Sonia Sotomayor, Samuel Alito và Clarence Thomas, ngo i tr ng có bà Hillary Rodham Clinton và Dean Acheson.

Khuôn viên sân tr ng chi m di n tích là 260 m u (acres) t ng đ ng 1.1 km vuông t a l c ngay t i trung tâm thành ph New Haven v i các gi ng đ ng, phòng thí nghi m, th vi n, ký túc xá trong nh ng dãy ki n trúc b ng đá có ki u Neo-Gothic đ c xây ph n l n trong kho ng 1917 đ n 1931. Tuy nhiên cũng có nh ng ki n trúc r t x a nh tòa nhà Connecticut Hall xây năm 1750 theo ki u Georgian nay là m t trong nh ng ngôi nhà c nh t còn sót l i trong ti u bang Connecticut.

K ni m tôi có v i tr ng Đ i H c Yale không ph i là k ni m êm đ m gì nh ng nh c l i vì có liên h đ n tin t c th i s g n đây. Nh ng ngày đ u đ n đ nh c New Haven nghe theo l i Eugène Tr nh tôi có đ i n đ n xin làm nhân viên b o trì đ n đ p, súc chai l trong phòng thí nghi m v d c khoa. N p đ n xong trong lúc ch đ i k t qu tôi đi làm cho hãng kem Knudsen ở North Haven.

Hai tu n sau tôi nh n đ c th c cảm n, không m n nói r ng kinh nghi m tôi li t kê trong đ n không ăn nh m gì đ n ngành hóa h c, đ c ph m. Phòng thí nghi m tôi xin vào làm, m i đây x y ra án m ng liên quan đ n m t cô gái Vi t Nam: ngày 8 Tháng Chín 2009 sinh viên Vi t Nam b c ti n sĩ là Annie Lê b gi t tr c ngày đám c i 5 hôm và nghi can là nhân viên “Lab Technician” ng i M cùng làm vi c trong phòng thí nghi m Annie Lê đang nghi n c u. Án m ng đ c x p vào lo i “b o đ ng trong s làm” nguyên nhân có th là hi m khích v i Annie Lê m t di dân thi u s l i có c p b ng cao và v n đ k th cũng d n d n g nhi u ít trong án m ng này. Cũng may cho tôi n u đ c m n vào làm ó, v i cá tính cảm r m khó thay đ i, ch c là tôi s g p tay này và không ch ng đã... th m ng cho Annie Lê r i!

Tr l i khu trung tâm New Haven, bên ngoài sân tr ng Đ i H c Yale, phía Tây Nam công viên Green có các đ ng Chapel, Crown, George, Park, York, High St. là khu ph th ng m i v i các c a hàng bán l , các nhà hàng, quán cà phê và nh ng ti m fast food t ng g p trên đ t M . Tôi còn nh ngày x a trên đ ng Park St. có ti m t p hóa c a m t gia đình ng i Hoa g c ở Boston xu ng đây m ti m, tôi th ng ghé mua chai n c m m Thái Lan giá t i 5 đô la hay m t thùng mì gói 10 đô.

Lúc đó đ i v i tôi n c m m r t quý vì không bi t tìm đâu, không có b ng lái, không có xe h i làm sao đi xu ng Ch Tàu New York đ mua. Ông ch ti m l n h n tôi ch ng 25 tu i, ông có

m t căn nhà g n đó cho m n, tôi đ nh m n đ m i sáng đi làm ti n đ ng vì có tr m xe buýt đi North Haven ngay công viên Green g n đó, đ đ c m t chuy n xe buýt t nhà tôi đang m n ra đây. Tôi nói ý đ nh m n nhà này v i Eugène nh ng chú nói r ng gia đình anh ì ngay downtown r t nguy hi m. Lúc đó vì m i qua tôi không hi u tình tr ng phá phách, thi u an ninh ì trung tâm các thành ph M .

Nói v đ i s ng nh ng ngày m i đ n đ t M tuy s ng vui, h nh phúc vì tìm đ c t do nh ng th t là v t v c c c, m t là vì l n c l cái không bi t nh ng ch ng trình xã h i giúp đ cho nh ng gia đình đông con có l i t c th p. Hai là ng i b o tr cũng không rành, ì đây cũng thông c m v i Eugène Tr nh, chú ta lo h c hành r i lo đi làm, b o tr gia đình tôi là do tôi vi t th yêu c u ch chú ta nào có mu n.

Tôi có vài ng i quen đi t n qua M năm 1975 nh ng tôi không nh b o tr, l i nh m t... phi hành gia, m t ng i đi trên mây nên còn than v n n i gi! Ngay đêm đ u m i qua, Eugène Tr nh đã m n cho tôi t ng th nh ngôi nhà ì đ ng Pendleton St. New Haven.

M i sáng đi làm th c d y lúc 5 gi sáng, n u m t n i c m đ n, ăn 2 chén, c m còn l i b vào h p ny lông cùng v i th c ăn toàn là gà vì ch có gà là r nh t. Hôm thì cánh gà, chân gà, hôm thì c gà, lòng gà, không kho m n thì chiên ho c xào v i c i hay đ u. Không dám mua nh ng th khác v i giá trên 1 đô la m t pound vì l ng tôi làm ì hăng kem Knudsen ch có 3 đ ng 75 m t gi . Ba đ ng 75 nh n cho 40 gi /1 tu n là 150\$, m i tháng l ng là 600\$ sau khi tr thu còn đ c 500\$, tr ti n nhà 300\$ còn l i 200\$ ph i nuôi gia đình v i 7 mi ng ăn! M i ngày tôi đ ng 10 ti ng trên dây chuy n b cây kem vào h p, m i khi c n đi v sinh thì ph i g i manager đ n đ ng th , không thôi kem s đ vãi ra t tung nh ng tôi v n h nh phúc vui s ng vì mình đã đ n đ c b n b t do, không còn b k th ng c đ i và con cái đ c h c hành t t . Nhi u khi nghĩ đ n đ ng l ng ít ì th y t ng lai sao mù m t, không bi t s ng cách nào?

ì tr i t n n th y nh ng ng i qua M g i hình v áo qu n đ p đ , xe h i láng cón, còn mình cũng h c hành chút đ nh đ n M sao l i g p đ i s ng c c c nh v y? Ch c có nh ng đ i u bí n nào đó ch a khám phá ra? Thôi đ n đâu thì đ n, hy v ng mai m t tìm vi c đúng kh năng ti n b c khá h n và v s đi làm ph thêm nh ng đi làm thì ai s gi 3 đ a con 2, 4 và 6 tu i?

M i ngày lao đ ng 10 ti ng, có khi làm thêm ph tr i ngày Th Sáu, còn không làm thì ngày Th Sáu xu ng downtown h c ti ng Anh “English As Second Language” v i cô giáo ng i Do Thái. V n bi t ti ng Anh chút đ nh, tôi v a là h c trò v a là thông d ch viên gi a cô giáo và các đ ng h ng qua năm 75 đang h c trong l p. Nh ng gi h c ti ng Anh ì đây r t vui, tôi thông

dịch pha chế nhiều khi có đồ ăn ngon nhưng không ngon. Tan rã vài đồ ăn ngon ngon thấy mình qua nên đi ăn những món ngon với bạn. Mình tôi chia sẻ những món như hamburger, pizza, burrito, hot dog...

Ba tháng sau có người thân trở về làm chung với tôi ở Bộ Công Chánh Sài Gòn, chị đang sống và đi làm ở thành phố Pomona, phía Bắc cách Little Saigon 35 miles, liên lạc kêu tôi về đây sinh sống. Một đêm Xuân tôi từ gia New Haven đi taxi xuống phi trường New York và bay về miền Nam Cali sống ở đây, hai đứa cháu gái tôi đang ở đây, Eugène nhận nuôi vì tôi không gánh được Cali. Hai cháu sau này khi thành niên ra đời liên lạc với tôi thường xuyên và mình có cuộc họp mặt để tôi trở về thăm cũ New Haven như ngày hôm nay.

Ngôi nhà trên đồi Pendleton nơi tôi sống 30 năm về trước

Ở khu phía Tây downtown New Haven tôi trở lại thăm căn nhà 30 năm trước tôi sống ở 3 tháng trong buổi đầu mình đến New Haven. Ngôi nhà 2 tầng kiểu Victorian chắc cũng gần 100 tuổi, dưới có tầng hầm (basement) để máy sưởi và chõa đồ đông lạnh, trên có thêm gác xép (attic) trước kia có anh chàng sinh viên trường Yale tên Larry, ban đêm anh ta có thói quen đi ngủ với chúng tôi ở tầng Anh. Chúng tôi 7 người ở tầng trên còn tầng dưới là gia đình người Mỹ có 2 con nhỏ, tôi thường mang xe đạp con nít của họ đi dạo với con gái 2 tuổi để chơi công viên hay chợ búa.

Nhà xã a ãm nên không có nhà xe, phía sân sau có giàn xích đu cho con nít và dây kìm phôi quãn áo nhũ ã Viãt Nam. Nay trãi ãi thăm ngôi nhà cũ, nó không to ãn đẽ sã nhũ trong trí tôi mũũng tũũng mà có vũ già nua cũ kũ nhũng đẽi vũi tôi hôm nay nhũ chũ a mũt vũ thân thũũng nào đó vì là nũi chúng tôi nũũng nấu nhũng ngày đũ tiên đũt chân trên đũt khách quê ngũũi, nhũng ngày mũi đũn đũũc bũn bũt do vũi viũn ã nhũũng lai đũy hũ a hũn. Nũi đây tuy ban ngày đi làm mũt nhũc vũt vũ nhũng mũi đêm canh thũc vũn radio sóng ngũn AM chũ nghe tin tũc quê nhà đũ nhũ thũũng ngũũi ã ãi và hy vũng mũt ngày vũ ...